

Nijn

Eigenlijk luisterde Sieneke al jaren niet meer naar ze. Ada en Arda, die waren als tweelingen, en iedere dag opnieuw de lichamelijke gebreken van de andere bewoners bespraken. Hun eentonige stemmen waren in haar oren niets anders dan achtergrondmuziek.

Dat ze in de huiskamer toch altijd haar plaats koos aan de tafel van Ada en Arda, was omdat deze twee dames de enigen waren die niet binnen een half uur boven hun kopje thee begonnen te knikkebollen. Sieneke keek niet graag naar hulpeloze, steeds schever in hun stoelen zakkende lichamen, naar uitgestreken gezichten met openhangende monden, met op den duur die onvermijdelijke vochtige onderlip. Ze had haar man, in al de jaren dat ze nog in hun seniorenwoning woonden, dag in dag uit met veel liefde in die houding bekeken, maar ze had ontdekt dat ze er, zonder die zachte mantel van liefde, buitengewoon onpasselijk van werd.

Ada en Arda waren op hun beurt ook op haar gesteld, en dat wist ze. Van het verzorgend personeel had ze meerdere keren te horen gekregen hoe opvallend het was dat Ada en Arda elkaar bar weinig te melden hadden, zolang zij niet bij hen aan tafel zat. Dat ze alleen maar denkbeeldige kruimels van het tafelkleed zaten te veggen, voortdurend in de richting van de liften spiedden, en iedere aanbieding voor thee of een versnapering afsloegen. Eén keer had Sieneke de proef op de som genomen en zich in de gang een poosje achter een plant verborgen om haar tafelgenoten te begluren, en ze had gezien dat de verhalen klopten.

In het begin had ze nog meegedaan met hun gesprekken. Had ze zich levendig geïnteresseerd in de zich verbeterende nierproblemen van meneer Hansen en de aderverkalking in de haarvaatjes van de op één na kleinste teen van mevrouw Zacharias. Maar naarmate de jaren verstreken en meneer Hansen en mevrouw Zacharias gingen, en nieuwe Hansens en Zachariassen hun plaatsen innamen en weer opgaven, had ze langzaamaan haar medeleven voor de mensen verloren. Ook had ze uiteindelijk ingezien dat Ada en Arda die uitgebreide besprekingen van andermans lichamelijk leed alleen maar hielden, om maar niet aan hun eigen gammele lijven te hoeven denken. Ada was in die jaren van een stok naar een rollator en van een rollator naar een elektrische rolstoel gegaan. En iedereen kon zien dat ze daarin alleen dankzij een korset nog rechtop zat. Arda had, sinds er achter haar oog een tumor was verwijderd, een oogprothese gekregen. En nadat er weken was gesproken over hoe precies toch de lichtblauwe kleur van dat kunstoog op haar eigen lichtblauw leek, was het nieuwe er van af, en was het onderwerp taboe geworden. Iedereen wist immers, dat de kans groot was dat ook Arda's overgebleven oog uiteindelijk kunstmatig lichtblauw zou worden.

Sieneke zelf was in al die tijd, zoals men het in het verzorgingstehuis noemde, 'aardig goed gebleven'. Behalve een storende hoest, die haar drie jaar achter elkaar had lastiggevallen, en haar ledematen die sluipenderwijs strammer waren geworden, was er met haar niets gebeurd. En nog het meest genoegende deed het haar in de spiegel te constateren dat haar gezicht de laatste vijftien jaar nauwelijks gerimpelder of magerder was geworden. Dat haar wangen zonder make-up nog een mooie, frisse teint hadden en haar ogen nog makkelijk glansden als ze tegen zichzelf lachte. Ze hield zichzelf voor dat ze dit te danken had aan haar man, die ze op zijn sterfbed had moeten beloven altijd zijn sterke, knappe Sieneke te blijven. En dat ze zich deze belofte iedere avond, nadat ze in haar avondgebed God had gevraagd goed voor haar man te zorgen, al die vijftien jaar lang als automatisch had herinnerd. Maar deze trots, dit geheim van haar mooie ouderdom, deelde Sieneke met niemand anders, dit was alleen van haar. Van haar en haar man.

Ada en Arda sloten hun gesprekken tegen etenstijd steevast af met de conclusie: 'Tja, Sieneke, jij bent zo kranig, jij zult ons allen overleven. Wij zullen allemaal in de hemel een borreltje voor je drinken, als je het wereldrecord van de oudste vrouw inhaalt.' Als Ada het zei, klonk het licht spottend, als Arda het zei, lag er onder haar vriendelijkheid altijd een vleugje jaloezie.

Dit was ook de zin die Sieneke iedere dag weer uit haar mijmeringen terughaalde, dit was de zin die ze, ook al wist ze zeker dat ze niet luisterde, altijd hoorde. Ze was ervan geschrokken, toen ze dit voor het eerst bewust opmerkte. Maanden had ze beschaamd van zichzelf gedacht dat ze wel ontzettend ijdel moest zijn om, zodra het over haar ging, ineens in opperste staat van alertheid terecht te komen en ieder woord en iedere emotie van de dames uiterst precies te gaan registreren. Daarna had ze tot haar geruststelling in een helder moment een betere verklaring gevonden. Deze zin, iedere dag op hetzelfde moment, was voor haar niets anders dan wat tijdens heel haar huwelijk voor haar man de bons van de gong in de keuken was geweest: het fijne signaal dat eten klaar staat. Sinds die constatering werd haar terugkeer uit haar gedachtenwereld weer even gemoedelijk als het daarvoor was geweest.

Er was echter één onderwerp van Ada en Arda, dat haar even onaangenaam uit haar mijmeringen scheurde als dat hun haar ego strelende, afsluitende zin in die maanden had gedaan. Dat onderwerp was Nijn. Zodra het over hem ging moest ze alles horen en weten, en deed ze af en toe zelf nog een duit in het zakje, om haar tafelgenoten tot meer uitspraken te verlokken.

Nijn was een man die elke dag pas bij de warme maaltijd naar de huiskamer kwam. Met zijn grijze gezicht, zijn steevast grijze trui, zijn weifelende tred op eveneens steevast grijze sloffen, deed zijn binnenkomst de opgetogen gesprekken aan de eettafels dikwijls veranderen in gespannen gefluister of zelfs in een geladen stilte. Pas als hij zijn plek aan de tafel van de slechtzienende ouderen had gevonden, paktten de mensen hun gesprekken aarzelend weer op.

Het was niet zijn overduidelijk saaie verschijning, of zijn soms akelig klinkende rocheltje, dat de mensen hun adem deed inhouden als hij de huiskamer binnen kwam, en het was niet vanwege het eten wat hij soms weer uit zijn mond haalde en op de rand van zijn bord te kijk legde, dat hij alleen bij de slechtzienenden aan tafel mocht zitten. Het was ook niet vanwege zijn incidentele, pruttelende boergeluid, dat de ouderen, zo gauw na het eten het dankgebed gezegd was, zo ver mogelijk bij hem vandaan gingen zitten en hem probeerden te negeren. Het lag allemaal net iets anders.

Dit gedrag, die routine die al drie jaren duurde, was enkel en alleen vanwege het voorwerp dat deze man stevig in zijn linkerhand geklemd hield. Het was enkel een eenvoudig plastic potje dat de tehuisarts wel eens gebruikte voor urinemonsters. Maar iedereen wist wat daar in zat. En iedereen wist wat Nijn daar na het eten mee zou gaan doen.

De geschiedenis van Nijn was iedereen bekend. En nieuwelingen in het verzorgingstehuis kwamen het gauw genoeg te weten, als zij de moeite namen naar Ada en Arda te luisteren - en nieuwelingen deden dat altijd, de eerste weken van hun verblijf, tot zij het ritme van de andere ouderen overnamen en ook begonnen te knikkebollen. Sieneke was de enige die Nijns geschiedenis keer op keer gulzig in zich opnam. Zij was ook de enige die na het eten niet het hoofd van hem afwendde, maar gefascineerd naar hem bleef kijken.

Tegenover Ada en Arda wist ze haar nieuwsgierigheid te vergoelijken vanwege het feit dat ze Nijn vóór het tehuis had gekend. Haar tafelgenoten maakten van dat feit ook erg dankbaar gebruik om tegen anderen hun verhaal over Nijn aan te dikken met beweringen als 'en hij was vroeger nog zo goed, het was een lieve, goede, inlevende man, dat was zo, Sieneke hier weet het, ja, zij heeft hem nog goed gekend in haar jonge jaren, hij was een schat, ja, een echt zachtaardige man'. Bij haarzelf wist Sieneke wel dat ze de zaak overdreven had. Haar gemeenschappelijke geschiedenis met Nijn in haar jeugd was feitelijk niet meer dan één enkele ontmoeting, maar ze liet het fabeltje graag bestaan.

Nijn heette geen Nijn, maar Alewijn Nijman, en Sieneke had nadenkend haar wenkbrauw opgetrokken, toen ze vijf jaar terug zijn naam voor het eerst op de wekelijkse verjaardagspagina van het tehuisblaadje zag staan. Ze had het daarop niet kunnen laten even zijn verjaardagsbijeenkomst in de huiskamer te bezoeken. Met een gebakje voor zich had ze een half uur naar de man gestaard, die met een emotioneel gezicht zijn eigen

verjaardag bijwoonde, en het zich liet welgevalen dat de verzorgsters zich met kleurige slingers en liedjes meer inspanden om zijn aardig demente vrouw aan het schateren en zingen te krijgen, dan hem. Pas na afloop, toen ze voor de lift stond, viel haar te binnen waar ze zich Alewijn Nijman van herinnerde.

Ineens zag ze zich staan: bij de paternoster in het kantoorgebouw waar ze had gesolliciteerd voor haar eerste baan, als ponsstypiste. Ze voelde zelfs bij de herinnering vluchtig tegen haar kuiten het fijne gevoel van haar eerste paar nylonkousen, die ze speciaal voor die sollicitatie had gekocht. Negentien jaar oud was ze, op weg een zelfstandige dame te worden, en alles was nieuw.

Ook de paternoster. Op de heenweg naar het directiekantoor op vierde verdieping had ze zich er niet aan durven wagen, en daarom maar geprobeerd de acht trappen gracieus en damesachtig op te klimmen, om te voorkomen dat ze boven buiten adem aan zou komen. Maar nu het gesprek achter de rug was, en ze had gezien dat kantoordirecteuren ook maar gewone mensen waren en dat er in de gangen heel wat jonge vrouwen zoals zij rond liepen, vond ze dat ze ook wel net als zij even koelbloedig in de paternoster zou moeten kunnen stappen. Toch stond ze maar te kijken naar de anderen, zonder zelf de stap te wagen.

En op dat moment was Alewijn Nijman haar komen helpen. Dat hij achter haar was komen staan, had ze al geroken vóór hij haar aansprak. Dezelfde frisse geur als in de directiekamer, die man met het naambordje met de aparte naam.

‘Sieneke-het-Sonneke,’ had hij gegrapt, en haar met een papieren map wat wind in het gezicht gewaaid, ‘Problemen?’ Sieneke had alleen gelachen, en zich gelaten door hem de paternoster in laten dirigeren. Ze had het aangedurfd, toen hij zei dat ze nu moest springen, en daarna stond hij naast haar terwijl ze naar beneden zakten.

‘Die baan krijg je wel, meid, daar zorg ik wel voor,’ had hij opgewekt gezegd, toen hij haar bij de begane grond met een duwtje in de rug van het plateau af liet stappen. Sieneke had omgekeken en zijn lach en knipoog gezien, terwijl hij met de paternoster verder zakte, naar de kelder, en onder de vloer verdween. Daarna had ze hem nooit meer gezien. Maar die baan had ze gekregen.

Ook die eerste jaren was Alewijn Nijman alleen tijdens etenstijd naar de huiskamer gekomen. Ada en Arda waren er destijds van overtuigd geweest, dat dat kwam, omdat hij zich stiekem schaamde voor zijn dementerende vrouw. Zij hing aan haar man, zoals niemand in het tehuis aan zijn echtgenoot hing, zelfs de meest demente schimmen niet. Zij vroeg haar man altijd toestemming, uitleg, commentaar en antwoord voor en op de geringste dingen die haar hoofd binnenvielen, ze ratelde maar door. En niet zachtjes, maar met een schelle, veel aandacht vragende stem. Ada en Arda haalden hun neus op voor dit onhebbelijke gedrag, maar Sieneke had het aandoenlijk gevonden, hoe Alewijn Nijman nooit de kans kreeg zijn vrouw te antwoorden. Hoe haar nieuwe vragen, die stevast begonnen met: ‘Nijn... weet jij...’, ‘Nijn... waarom is...’ of ‘Nijn...wat doet die...’, hem altijd hinderden iets als antwoord te opperen.

Het was zijn vrouw die Alewijn Nijman zijn naam had gegeven, en de mensen wisten onderhand niet beter dan dat Nijn zijn echte en enige naam was. Ook toen mevrouw Nijman eenmaal na enkele maanden verhuisd was naar de gesloten afdeling geriatrie, en mensen haar stem alleen nog hoorden als ze in de lift voorbij die afdeling kwamen, kreeg Nijn zijn echte naam niet terug.

Nijn leek te zijn gewend aan het leven met zijn demente vrouw, dat hij feitelijk nooit wat hoefde te zeggen, want na haar vertrek bleef hij even zwijgzaam tegen de andere bewoners, als dat hij tegen zijn vrouw was geweest. De mensen merkten in die tijd vaak niet op dat hij er was, of was geweest. Het kon ze ook helemaal niets schelen. Zelfs Sieneke merkte hem vaak niet op. Het was pas na de dood van mevrouw Nijman, dat Nijn opeens weer door iedereen gezien werd, en met huivering zelfs.

Niet iedereen kon het zich meer herinneren, maar Ada en Arda wel, en zij verhaalden het graag aan ieder die het horen wilde: het was een week na de dood van zijn vrouw, dat Nijn voor het eerst met het potje geklemd in zijn hand naar de huiskamer kwam. In die week, zeiden de dames, moest het zijn gebeurd, die week,

midden in de zomerse hittegolf, dat hij zich opgesloten had in zijn kamer, en niets anders had gehad dan het kijken naar de door de hitte bevangen, creperende vliegen op zijn vensterbank. Zo was hij op het idee gekomen, wisten Ada en Arda, en iedere keer schudden hun luisteraars weemoedig het hoofd.

Maar van alle luisteraars, waren het alleen de nieuwelingen die na het verhaal van de dames nog naar Nijn durfden te kijken, hun nieuwsgierigheid was gewoonweg te groot. Als Nijn zijn plaats nam aan de tafel van de slechtzindigen, en het plastic potje naast zijn bord zette, knikten zij naar elkaar en naar Ada en Arda: ja, inderdaad, er zat een vlieg in dat potje, opgesloten, tegen de kanten op te kruipen en te vliegen, en te spartelen tegen de bodem. Maar ook de nieuwelingen bekwamen gauw genoeg van hun nieuwsgierigheid.

Niemand wilde zien hoe Nijn tijdens de maaltijd een paar keer met het potje heen en weer husselde, hoe de vlieg steeds minder begon op te vliegen, en steeds meer op de bodem op zijn rug met zijn pootjes in de lucht maaide; hoe de vlieg uiteindelijk alleen nog maar af en toe een paar rondjes wiebelde onderin het potje. Niemand wilde ook zelfs maar denken, aan die vlieg, na het eten, uit het potje op de tafel geschud, wiens pootjes in de loop van een uur één voor één kaarsrecht naast elkaar op de tafel kwamen te liggen, en die alvorens te worden doorboord door een pincet, alleen nog maar zwakjes zijn vleugeltjes bewoog.

Niemand greep in. In het begin was dat nog wel eens gebeurd, had het verzorgend personeel enkele malen het vliegenterrarium in Nijns kamer in de tehuistuin geleegd, of tijdens de maaltijd geprobeerd het potje met de vlieg van Nijn af te pakken, maar sinds de keer dat Nijn een verzorgster een hap uit haar hand had gebeten, durfde niemand meer een vinger uit te steken. Men deed maar gewoon, zoals gezegd, alsof het hele tafereel niet gaande was, niemand zag het, en aan de tafel waar Nijn zat was dat behalve figuurlijk ook letterlijk de waarheid.

Sieneke keek wel. Ze wist niet waarom ze dat deed, waarom ze dat na drie jaar nog steeds deed, iedere dag. Wel wist ze dat ze het niet deed om de vlieg, ze sloeg zelf in de zomer met alle plezier vliegen dood in haar kamer, en ook al was ze tegen martelen, ergens had ze toch het gevoel dat een insect er weinig van moest merken. Het was Nijn zelf, waar ze naar keek. Naar zijn stijf opeen gesloten lippen, zijn bevende hand met de pincet, zijn ingespannen houding bij het kaarsrecht leggen van de zes pootjes. Naar zijn bemoedigende knipoog in haar gedachten.

Ze dacht veel na over Nijn, ook al kon ze het niet echt denken noemen. Ze was geen psycholoog, vond ze, het waren niet meer dan gedachtenflitsen. Ook als ze in bed lag schoot Nijn voortdurend even voorbij: zijn grijze verschijning, zijn echte naam, zijn gespannen houding aan tafel, en de geur die hij droeg in de paternoster, zo lang geleden. De laatste maanden was het alleen maar erger geworden, zo erg zelfs, dat ze zich af en toe beschaamd voelde ten opzichte van haar man. Ze vond het zelfs nodig om haar dagelijks herhaalde belofte altijd haar mans Sieneke te blijven, hardop en met klem uit te spreken, om haar man vooral duidelijk te maken dat hij echt haar nummer één was.

Ze was haar kijken naar Nijn ongemakkelijk gaan vinden, en wenste soms dat ze net als de anderen haar hoofd kon afwenden. Ze wenste zelfs, als ze eerlijk was tegen zichzelf, dat ze binnenkort eens van Nijn verlost zou worden.

Eigenlijk was het verstommen van de achtergrondmuziek, het stil worden van de stemmen van Ada en Arda, de reden dat ze zich bewust werd dat ze niet meer bij hen aan tafel zat. Zonder het te hebben gemerkt was ze na het eten opgestaan en stond ze nu bij Nijn naast zijn tafel. Ze veegde even verward haar handen af aan haar rok, en zocht de blik van de twee dames verderop. Ada en Arda keken haar met grote ogen aan en Arda wenkte haar zenuwachtig toe terug te komen, terwijl ze bij Ada's arm steun zocht.

Sieneke keek naar het grijze haar van Nijn, de vlokjes roos op zijn grijze trui, het krampachtig bewegen van zijn schouders, de pincet die glinsterde in het zonlicht, het schokje waarmee de vlieg zijn vierde pootje verloor. Ze stak haar hand uit, en langzaam keek Nijn naar haar op.

‘Alewijn...,’ zei ze, duidelijk en traag, ‘Geef mij die vlieg.’

Iedereen in de huiskamer was nu wakker en staarde naar Sieneke. Ze kon hun opwindning voelen, ze hoorde hun oordeel door haar hoofd flitsen: of ze soms ook een hap uit haar hand wilde; ze hoorde ze schreeuwen als jebliëft niet zo gevaarlijk te doen, ze voelde hoe sommigen hun ogen van angst dichtknepen. Maar ze hield haar hand uitgestoken en herhaalde wat ze had gezegd.

Het leken uren, zoals zij daar stond, en Nijn naar haar keek en slechts een enkele keer weifelend de naam Alewijn had uitgesproken. Eén van de dames aan de tafel van Ada en Arda was flauw gevallen, maar niemand, zelfs het verzorgend personeel niet, durfde toe te schieten om haar te helpen. Iedereen hield het hart vast.

Toen gebeurde het onwaarschijnlijke. Heel langzaam bewoog de pincet tussen Nijns vingers zich naar de draaiende vlieg, omvatte het beestje, en bracht het door de lucht naar Sienekes uitgestoken hand. En Sieneke keek Nijn in zijn ogen, terwijl ze twee pootjes en vleugeltjes tegen haar handpalm voelde bewegen.

De gehele huiskamer zuchtte van opluchting, maar, en Sieneke zag dat in Nijns ogen, ook Nijn zuchtte van opluchting. Ze knikte naar hem, en vouwde haar hand dicht. Ze opende een raam en gooide de vlieg naar buiten. Daarna pakte ze een stoel en kwam dicht bij Nijn zitten, haar hand opnieuw geopend. Het duurde niet lang voor Nijn zijn hand in de hare legde.

En zo zaten ze uren bij elkaar, en waren het algemene geknikkebol van de ouderen en de gesprekken van Ada en Arda en degenen die wilden luisteren weer hervat, toen Nijn ineens met zijn vuist op de tafel sloeg en het uitriep: ‘En ik weet verdomme niet eens meer hoe mijn vrouw heet!!’

Sieneke verstevigde snel haar greep om zijn hand en gaf hem gauw het antwoord: ‘Birgje.’ En weer zag ze de opluchting blinken in Nijns ogen.

‘Birgje...,’ herhaalde hij een paar keer en Sieneke knikte hem bemoedigend toe.

‘Birgje..., Birgje-het-Bergje!’ zei hij later ineens, met een opgewekte stem. ‘Birgje-het-Bergje.’ Hij sloeg in zijn handen en lachte. Sieneke knikte weer, en stond op, ze voelde zich ineens heel moe. Ze liep langs Ada en Arda en gaf ze een schouderklopje ter afscheid. Bij het verlaten van de huiskamer hoorde ze Nijn haar overmoedig na roepen: ‘En jij bent Sieneke, Sieneke-het-Sonneke, Sieneke-het-Sonneke!’

En Sieneke glimlachte, heel heel lang naar zichzelf, in de spiegel van de lift.

Natuurlijk wordt er nu nog steeds over Nijn gepraat. Nog steeds vertellen Ada en Arda de nieuwelingen over de geschiedenis van Nijn. Ada vanuit haar ligroelstoel, en Arda met gesloten ogen tastend naar de handen van haar toehoorders. Maar er is iets veranderd in de toon van hun gesprekken, de sensatie en de spot is verdwenen, hun nieuwe medeleven is een echt gevoel, vriendelijk medeleven.

Alle bewoners houden van Ada en Arda, ze zijn een deel van hun leven. Net zoals ze van Nijn houden, de man die net zoals zij de hele dag in de huiskamer te vinden is. Nijn, die zwijgzame man die graag zijn plekje in het zonlicht kiest, af en toe in het licht kijkt en dan zijn woorden ‘Sieneke-het-Sonneke’ lacht.

Met alle liefde vertellen Ada en Arda ieder die het horen wil het verhaal achter die woorden. Het is hun manier, om hun engelachtige vriendin Sieneke levend houden: iedere dag vervolgen ze hun besprekingen, alsof ze nog bij ze zit.